

de Kinderombudsman.

Opening onderzoek

**BUITEN SPEL.
UITSLUITING VAN
KINDEREN (H)ERKENNEN
EN AANPAKKEN!**

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	3
Pesten en kinderrechten	3
Wanneer spreken we over pesten en wanneer over discriminatie?	4
Meldingen over pesten bij de Kinderombudsman	4
Waarmee worden kinderen gepest?	5
Welke vorm neemt het pestgedrag aan?	5
Welk knelpunt melden mensen bij de aanpak van pesten?	6
Wat gebeurt er in de aanpak van pesten?	7
Wat betekent dit voor kinderen die gepest worden?	8
Opening van ons onderzoek	9
Wat gaan wij doen?	9
Bijlagen	11

INLEIDING

In de afgelopen jaren kreeg de Kinderombudsman onverminderd vaak meldingen van kinderen en hun ouders over pestervaringen en het uitblijven van een goede aanpak daarvan. Ondanks de inzet van meerdere partijen blijft pesten een hardnekkig en schijnbaar onoplosbaar probleem: het blijkt lastig pesten te voorkomen, en als pesten plaatsvindt blijkt het lastig het pesten te stoppen. Dat de impact van pesten op kinderen groot is, is algemeen bekend: kinderen willen niet meer naar school, hebben minder zelfvertrouwen, worden somber en angstig en soms ook suïcidaal. Als je het aan mensen vraagt, vindt iedereen dat het zo snel mogelijk de wereld uitgeholpen moet worden. Dat we er met z'n allen desondanks niet in lijken te slagen pesten effectief aan te pakken en waar mogelijk te voorkomen, baart de Kinderombudsman grote zorgen.

We hebben de meldingen die we de afgelopen 2 jaar over pesten ontvingen, geanalyseerd. De uitkomst geeft ons een indicatie wat er speelt op het gebied van pesten, maar het roept ook veel vragen op. Daarom volgt op deze analyse een nader onderzoek. Om de oorzaak, impact en aanpak van pesten opnieuw te bekijken, starten we in de aanloop van de Week tegen Pesten met ons onderzoek. Want pesten is een urgent probleem. We vragen kinderen die gepest zijn of worden om mee te doen aan ons onderzoek. De resultaten hiervan bespreken we ook met deskundigen.

Hieronder zetten we de analyse van de meldingen die we bij de Kinderombudsman hebben ontvangen, verder uiteen. De resultaten van deze analyse duiden er op dat de belangrijkste knelpunten op het gebied van pesten te maken hebben met

(1) het adequaat duiden en (h)erkennen van pesten en (2) het adequaat aanpakken van pesten en andere vormen van uitsluiting. Maar zoals eerder aangegeven roepen de resultaten ook vragen op; vragen die de Kinderombudsman in verder onderzoek wil beantwoorden.

PESTEN EN KINDERRECHTEN

Ieder kind kan in diens leven in een kwetsbare situatie belanden. Een situatie waarin kinderrechten geschonden worden. De Kinderombudsman bevordert de naleving van kinderrechten in Nederland en het Caribisch deel van het Koninkrijk. Het Kinderrechtenverdrag en het belang van het kind vormen daarbij altijd het vertrekpunt.

Pesten is een veelvoorkomend probleem. Ongeveer 10% van de kinderen wordt gepest. Dit zijn ongeveer 350.000 kinderen per jaar.¹ Hoewel pesten vaak op school plaatsvindt, wordt er ook gepest op sportverenigingen, in de buurt, online en op stageplaatsen. Pesten speelt zich veelal af tussen kinderen, maar er zijn ook gevallen waar volwassenen kinderen pesten. Waar en tussen wie het ook plaatsvindt, bij pesten komen verschillende kinderrechten onder druk te staan. Denk aan het recht op gezondheid en het recht op ontwikkeling. Als kinderen worden gepest vanwege een persoonskenmerk dat in de wet beschermd wordt, bijvoorbeeld huidskleur of seksuele identiteit, spreken we niet van pesten, maar van discriminatie.

¹ <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Pesten>
<https://jeugdmonitor.cbs.nl/StatLine>

Bij pesten en andere vormen van uitsluiting staat Artikel 2 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) centraal. Artikel 2 IVRK stelt dat ervoor gezorgd moet worden dat kinderen beschermd worden tegen alle vormen van discriminatie en uitsluiting. In het bijzonder wanneer het gaat om gronden als huidskleur, geslacht, handicap, godsdienst, politieke of andere overtuiging, of nationale, etnische of maatschappelijke afkomst.²

WANNEER SPREKEN WE OVER PESTEN EN WANNEER OVER DISCRIMINATIE?

Van pesten is sprake als iemand herhaaldelijk en langdurig wordt blootgesteld aan negatieve handelingen door een individu of groep personen. Pesten wordt gezien als groepsproces met verschillende rollen zoals die van de assistent, de meeloper en de buitenstaander.³ Pesten kan op verschillende maatschappelijke terreinen plaatsvinden, zoals op school, online, op het werk of bij de sportclub.

Discriminatie is iets anders dan pesten, maar er bestaat een nauwe relatie tussen deze twee vormen van uitsluiting. Zo blijkt bijvoorbeeld uit onderzoek dat iets meer dan de helft van de leerlingen die te maken heeft met pesten, gepest wordt vanwege een discriminatiegrond zoals omschreven in Artikel 2 IVRK. Als discriminatiegronden aan pesten ten grondslag liggen, dan spreken we over discriminatie.⁴

Het belangrijkste verschil tussen pesten en discriminatie, is dat discriminatie op verschillende niveaus kan plaatsvinden: niet alleen op het microniveau tussen individuen of kleine groepen mensen, maar ook op het (institutionele) macroniveau van ongelijke behandeling en uitsluiting op basis van één of meerdere discriminatiegronden. Hiermee kan er een verschil zijn in de mate waarin kinderen zich aan pesten of

² Verdragstekst Artikel 2 IVRK – Geen discriminatie:

Lid 1. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag, eerbiedigen en waarborgen de in het Verdrag beschreven rechten voor ieder kind onder hun rechtsbevoegdheid zonder discriminatie van welke aard ook, ongeacht ras, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale, etnische of maatschappelijke afkomst, welstand, handicap, geboorte of andere omstandigheid van het kind of van zijn of haar ouder of wettige voogd.

Lid 2. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om te waarborgen dat het kind wordt beschermd tegen alle vormen van discriminatie of bestraffing op grond van de omstandigheden of de activiteiten van, de meningen geuit door of de overtuigingen van de ouders, wettige voogden of familieleden van het kind.

³ <https://www.stoppestennu.nl/rollen-bij-pesten>; <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Pesten>; <https://www.youtube.com/watch?v=nrhhlJKXPXg&t=65s>

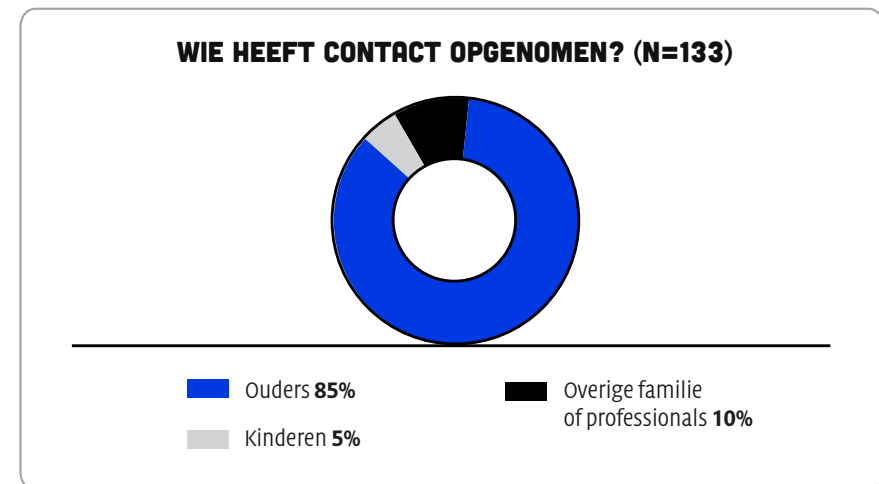
⁴ <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2020/04/02/ervaren-discriminatie-in-nederland-ii>

discriminatie kunnen onttrekken. En dit kan ook betekenen dat deze twee vormen van uitsluiting om een andere aanpak vragen.⁵

MELDINGEN OVER PESTEN BIJ DE KINDEROMBUDSMAN⁶

Om beter zicht te krijgen op de knelpunten die spelen, waardoor pesten nog te vaak voorkomt en/of niet adequaat gezien en getackeld wordt, heeft de Kinderombudsman de meldingen van de afgelopen twee jaar geanalyseerd. De centrale vraag hierbij is welke knelpunten in de aard van het pesten of in de aanpak van pesten, in de ervaring van de mensen die contact met ons opnamen, een adequate aanpak van pesten belemmeren.

In de afgelopen twee jaar (juni 2019 – juni 2021) zijn er bij de Kinderombudsman 133 meldingen binnengekomen die pesten, discriminatie/uitsluiting of een combinatie van beiden betroffen. Hiervan is het merendeel (n=113, 85%) gemeld door ouders. Soms bellen kinderen zelf (n=7, 5%). In de andere gevallen betrof het overige familieleden – zoals opa's of oma's of een broertje of zusje – of professionals die contact met ons op namen. Van deze 133 meldingen konden er uiteindelijk 109 meldingen (82%) inhoudelijk worden geanalyseerd.

⁵ A. Franken (2018). *Aanpak pesten. Wat werkt?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut; Felten, H., et al. (2020). *Wat werkt bij het verminderen van discriminatie?* Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving.

⁶ Een methodologische uiteenzetting ten aanzien van de analyse is als bijlage opgenomen (zie bijlage 1)

Bij de analyse is specifiek gekeken naar (1) waarmee kinderen gepest worden, (2) welke vorm het pesten aanneemt en (3) welke problemen ervaren worden in de aanpak van dit pestgedrag. We hebben de meldingen in twee stappen geanalyseerd om antwoord te krijgen op deze drie vragen. Eerst hebben we gekeken naar brede thema's die inzicht moesten geven in de pestproblematiek en de ervaren knelpunten. Het gaat dan bijvoorbeeld om de reden waarom kinderen gepest worden, de aanpak van het pestgedrag en de knelpunten die ouders en kinderen ervaren in de aanpak van het pesten. Daarna hebben we per thema gekeken welke sub-thema's daaruit te destilleren vielen. Worden kinderen bijvoorbeeld gepest omdat ze te zwaar zijn of omdat ze een andere huidskleur hebben? Werkt het anti-pestprotocol of hanteren scholen een andere aanpak?

WAARMEE WORDEN KINDEREN GEPEST?

In de meldingen wordt weinig verwezen naar de redenen waarom kinderen worden gepest. Als dat wel het geval is, valt het op dat het relatief vaak raakt aan discriminatiegronden uit Artikel 2 IVRK, zoals huidskleur, geslacht of handicap. We zien bijvoorbeeld in de meldingen kinderen die vanwege een fysieke aandoening voor hun stage niet in de winkel mogen staan, omdat ze niet gezien mogen worden door klanten van hun stagegever.

Ook zien we voorbeelden van meisjes die gepest worden omdat ze er jongensachtig uitzien en van kinderen met een donkere huidskleur of kinderen met een witte huidskleur die hiermee gepest worden. Deze laatste twee beide omdat ze de minderheid zijn in de klas. Deze resultaten lijken te duiden op een bijzondere vorm van pesten, namelijk pesten met discriminatie als achtergrond.

“Mijn zoon wordt uitgescholden voor dikke homo en buitenlander. Hij wordt steeds vaker geslagen.”

(Vader over zijn zoon van 9 jaar)

Bij de overige gronden zien we zaken terug als overgewicht of gepest worden, omdat een kind op is gekomen voor een ander kind dat gepest wordt. Ook zien we meldingen over pesten op basis van hoogbegaafdheid dan wel een achtergrond in het speciaal onderwijs.

WELKE VORM NEEMT HET PESTGEDRAG AAN?

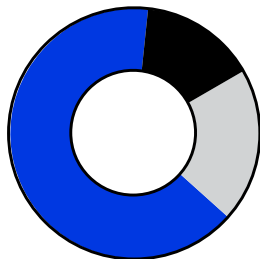
Daarnaast valt op dat pesten ernstige vormen aanneemt: de meldingen hebben vaak betrekking op vormen van bedreiging of geweld. Duwen, slaan – ook met vuisten – van de trap afgooien, betastingen en het afpakken van spullen; het zijn gebeurtenissen die in veel van de meldingen naar voren komen. Het betreft hierbij zowel basisschool- als middelbare-school leerlingen. De ernst van dit pestgedrag maakt duidelijk inzichtelijk hoe onveiligheid het leven van de slachtoffers van pesten domineert en hoe belangrijk het is om pestgedrag te voorkomen dan wel adequaat aan te pakken.

“Mijn zoon wordt op school bij zijn keel gepakt en er worden doodsbedreigingen geuit.”

(Moeder over haar zoon van 14 jaar)

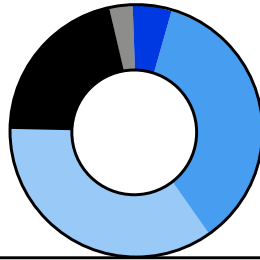
Bij het sub-thema bejegening zien we dat het vooral gaat om het negeren van kinderen en dat het ook vormen van online uitsluiten betreft (bijvoorbeeld niet mee mogen doen in een groepsapp). Maar we zien bij het sub-thema bejegening ook enkele gevallen waar het pesten niet tussen kinderen onderling plaatsvindt maar tussen een volwassene als “pester” en een kind als gepeste.

OORZAAK VOOR PESTEN (N=20)

■ Eigen problematiek pester 15% ■ Discriminatiegronden 65%
■ Overige gronden 20%

VORM VAN PESTEN (N=77)

■ Ongelijke behandeling 5%	■ Spugen/slaan/duwen 21%
■ Bejegening 36%	■ Overige vormen 3%
■ Bedreiging of geweld 35%	

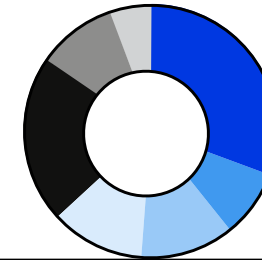
Bijvoorbeeld een leidinggevende op een bijbaan of door een docent. Deze vorm van pesten, waar het een volwassene tegen een kind betreft, zien we ook terug bij het sub-thema ongelijke behandeling. Dit betekent dat in enkele gevallen volwassenen, die verantwoordelijk zijn voor het zorgen voor een veilige leefomgeving voor kinderen, niet in staat zijn deze te bieden.

WELK KNELPUNT MELDEN MENSEN BIJ DE AANPAK VAN PESTEN?

Tot slot is het opvallend dat – zeker gezien de ernst van het pesten – in de meldingen het pestgedrag vaak door school niet gezien of niet (h)erkend wordt. Zo wordt pesten gezien als plagen, wordt fysieke mishandeling niet erkend door school, wordt kinderen geadviseerd zich maar aan te passen of geven docenten aan handelingsverlegen te zijn. Een ander probleem waar vaak aan gerefereerd wordt is het (verslechterde) contact met school. We zien dat dit meestal een gevolg is van het niet adequaat

aanpakken van pesten of het niet (h)erkennen van pesten door betrokken volwassenen. Ook zien we hier terugkomen dat de verantwoordelijkheid voor het pesten gelegd wordt bij de gepeste, die geacht wordt zich aan te passen of van school te wisselen.

AANPAK VAN PESTGEDRAG (N=117)

■ Gesprekken leerkracht/directie 31%	■ Geen/weinig behandeling of actie 21%
■ Gesprekken vertrouwenspersoon/IB 9%	■ Leerplicht of politie 9%
■ Gesprekken pester en/of diens ouders 12%	■ Overig 6%
■ Training/cursus voor gepeste 12%	

“Ik heb al meerdere gesprekken gehad op school met de leerkracht, de intern begeleider en met de directie. De directie geeft aan dat mijn dochter ermee moet leren leven en zich moet aanpassen.”

(Moeder over haar dochter van 10 jaar)

WAT GEBEURT ER IN DE AANPAK VAN PESTEN?

“School heeft een gesprek gehad met de pesters en hun ouders, maar het pesten blijft doorgaan. Als mijn dochter voor zichzelf opkomt, wordt zij naar huis gestuurd.”

(vader over zijn dochter van 12 jaar)

Zoals eerder beschreven blijkt pesten een hardnekkig probleem te zijn, waarbij het nog niet voldoende gelukt is om pesten te voorkomen en/of tot een goede en effectieve aanpak tegen pesten te komen. Pesten komt op veel levensterreinen voor zoals op school, op sportclubs, in de openbare ruimte of online. Beleid, wet- en regelgeving rondom pesten lijkt echter vooralsnog vooral op scholen gericht te zijn. Andere domeinen in de leefomgeving van kinderen, zoals

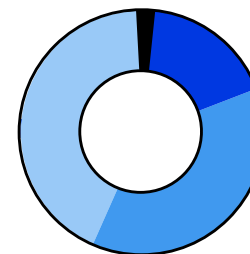
sport- en vrijetijdsverenigingen blijven hierin buiten nog beschouwing. Ook wordt in de wet- en regelgeving rondom pesten het aspect van discriminatie niet meegenomen, wat lijkt te impliceren dat discriminatie als basis voor van uitsluiting van kinderen nog niet als zodanig gezien of herkend wordt.

Scholen moeten voldoen aan de Wet ‘Sociale veiligheid op school’. Dit betekent dat zij moeten zorgen voor een sociaal veilige omgeving en pesten moeten tegengaan. Hoe ze dit doen, mogen scholen zelf bepalen, zolang zij wel aan de wet voldoen. Op basis van deze wet zijn scholen voor primair en voortgezet onderwijs verplicht beleid te voeren gericht op het signaleren, aanpakken en tegengaan van pesten. Een pestprotocol kan een onderdeel van dit plan zijn, maar dat is niet verplicht.

Ouders en kinderen kunnen gegevens over de aanpak van pesten van de betreffende school van hun kinderen vinden in de schoolgids en/of op de website van de school. Uiteraard kunnen ouders dit ook opvragen bij het schoolbestuur. Uit de meldingen blijkt dat ouders vaak niet op de hoogte zijn van de Wet ‘Sociale veiligheid op school’.

Bij pesten in de vorm van ernstige belediging of mishandeling kan er sprake zijn van een strafbaar feit. In dat geval kan de school aangifte doen bij de politie. Uit het contact dat we vanuit de Kinderombudsman met ouders hebben, blijkt dat ouders ook aangifte doen bij de politie als school het pestgedrag bagatelliseert.

PROBLEEM WAAROVER WORDT GEBELD/GEMAILD (N=80)

Problemen pestprotocol **18%** Contact/behandeling betrokken organisatie **42%**
Niet zien/erkennen pesten **38%** Overig **2%**

Naast de wet ‘Sociale veiligheid op school’ zijn er in de afgelopen jaren ook verschillende interventies ontwikkeld die op school ingezet kunnen worden om pesten tegen te gaan. Deze interventies zijn soms gericht op de hele klas of school, maar voor een belangrijk deel ook specifiek gericht op de gepeste of de pester. Volgens een onderzoek van het Nederlands Jeugdinstituut (NJI)⁷ zijn interventies effectiever als ze:

1. Langdurig worden ingezet;
2. Een cultuurverandering op school beogen en iedereen op school er bij betrokken wordt (bijvoorbeeld ook directeurs en conciërges);
3. Iedereen op school dezelfde waarde uitdraagt, namelijk dat iedereen gelijk is;
4. Ouders betrokken worden bij de interventies;
5. Er kinderen zijn die het opnemen voor de gepeste.

⁷ A. Franken (2018). *Aanpak pesten. Wat werkt?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut

Ondanks de kennis over pesten die er inmiddels is en ondanks de interventies die hiervoor ontwikkeld zijn, blijkt uit de meldingen die bij de Kinderombudsman zijn binnengekomen dat de aanpak van pesten zich vooral beperkt tot gesprekken tussen ouders en school en in sommige gevallen gesprekken tussen de pester en school. In de beleving van ouders wordt er te vaak niets of te weinig gedaan of wordt hun kind gevraagd zich aan te passen of een training te volgen.

WAT BETEKENT DIT VOOR KINDEREN DIE GEPEST WORDEN?

“Mijn zoon laat weinig los over het pesten. Ik zie wel dat hij erg somber is. Ik maak me daarover erg zorgen.”

(moeder over haar zoon van 14 jaar)

Dat de impact voor kinderen groot is, is bekend. Veel gepeste kinderen hebben te kampen met angst- en/of depressieklachten en in het ergste geval kan pesten leiden tot suïcide. Daarnaast hebben ze minder zelfvertrouwen, minder vertrouwen in hun leeftijdsgenoten en durven ze soms niet meer naar school te gaan.⁸ Brits onderzoek heeft aangetoond dat gepest worden negatieve effecten heeft op hun volwassen leven, bijvoorbeeld door het schoolniveau dat kinderen bereiken, en daarmee op hun baankansen. Ook hebben ze minder sociale relaties en ervaren ze in het algemeen een lagere ‘quality of life’.⁹

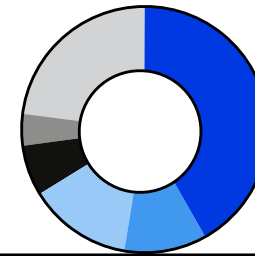
Ook bij de meldingen die we de afgelopen twee jaar bij de Kinderombudsman binnen hebben gekregen, blijkt dat dit soort effecten de consequentie is voor het kind dat slachtoffer is van het pestgedrag. Niet meer naar school (of schoolkamp) willen, lijkt de eerste “logische” consequentie te zijn. In sommige gevallen houden ouders hun kinderen ook thuis, omdat zij hen niet in een onveilige situatie willen brengen.

⁸ <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Pesten>

⁹ <https://www.kcl.ac.uk/archive/news/oppnrecords/2014/aprillimpact-of-childhood-bullying-still-evident-after-40-years>

Maar bij de Kinderombudsman zijn ook meldingen binnen gekomen waarbij kinderen als gevolg van pesten suïcide hebben gepleegd, of met suïcidale gedachten rondlopen.

CONSEQUENTIES VOOR GEPESTE (N=74)

Niet naar school/kamp willen 42%	Suïcidaliteit/suïcide gedachten 7%
Angst/somberheid 11%	Slechtere leerprestaties 4%
Fysieke klachten 13%	Overig 23%

OPENING VAN ONS ONDERZOEK

Op basis van de meldingen over pesten die de afgelopen twee jaar bij de Kinderombudsman zijn binnengekomen, zien we dat pesten te vaak onderschat en niet (h)erkend wordt. Dit geldt voor zowel de redenen waarom kinderen gepest worden als in de vorm die het pesten aanneemt, waarbij grof fysiek geweld geen uitzondering is. We baseren ons hierbij op de drie vragen die in de analyse centraal stonden: waarom worden kinderen gepest? Welke vorm neemt het pesten aan? En welke knelpunten spelen in de aanpak van pesten?

Hoewel de reden waarom kinderen gepest worden in de meeste meldingen niet duidelijk genoemd wordt, is het opvallend dat daar waar het wél gebeurt voor een groot deel deze redenen raken aan persoonskenmerken die in Artikel 2 IVRK beschermd worden. Dit duidt er op dat er in die gevallen sprake is van een bijzondere vorm van pesten, namelijk pesten met discriminatie als achtergrond. Dit baart de Kinderombudsman zorgen. Het betekent namelijk niet alleen iets voor de manier waarop pestgedrag geïnterpreteerd wordt, maar vraagt mogelijk ook om een andere aanpak dan een “reguliere” pestaanpak. De aantallen in deze analyse zijn klein, maar het resultaat vinden wij dermate alarmerend dat wij hier verder onderzoek naar gaan doen.

Bovendien zien we dat pesten ernstige vormen aanneemt waarbij zelfs grof fysiek geweld wordt gebruikt. In de ervaringen van ouders

die contact met ons hebben opgenomen, wordt er weinig tot geen actie genomen om het pesten aan te pakken. Volwassenen om kinderen heen, zowel op school, op sportverenigingen, in de buurt en op stage of werk, hebben echter een verantwoordelijkheid in het voorkomen en aanpakken van pesten, ook als dit pesten is met discriminatie als achtergrond. Ze hebben een verantwoordelijkheid in het zorgen voor een veilige omgeving voor kinderen. Ook dit vinden we een zeer verontrustend teken, dat wij meenemen in ons onderzoek.

WAT GAAN WIJ DOEN?

Ondanks het feit dat er veel partijen zijn die proberen pesten uit de wereld te krijgen én dat er ook veel volwassenen en professionals zijn die wel op een effectieve manier pesten aanpakken, zijn de hier gepresenteerde bevindingen niet acceptabel voor de Kinderombudsman. Er wordt nog teveel gepest en pestgedrag wordt niet voldoende aangepakt.

In al het werk dat we als Kinderombudsman doen, vinden we de stem van kinderen zélf belangrijk en willen we hun ervaringen en visie voor het voetlicht brengen. Dat geldt des te meer voor het onderwerp pesten, omdat kinderen niet alleen slachtoffer zijn van het pestgedrag van anderen maar ook van het onvoldoende (adequaat) optreden van volwassenen die voor een veilige

leefomgeving zouden moeten zorgen. Wij openen daarom ons eigen onderzoek naar pesten, waarbij we kinderen zelf zullen vragen hun ervaringen, maar ook hun oplossingen, met ons te delen. Kinderen zijn, helaas, dé ervaringsdeskundigen als het aankomt op pesten. Bovendien is uit onze eigen signalen duidelijk geworden dat volwassenen pestgedrag te vaak niet (h)erkennen.

In het onderzoek kijken we naar pestgedrag tussen kinderen onderling én naar gevallen waar volwassenen door hun bejegening of behandeling kinderen pesten. Ook willen we meer weten over de redenen waarom kinderen gepest worden. Hierbij nemen we ook redenen mee die vallen onder de persoonskenmerken zoals ze beschermd worden in Artikel 2 IVRK. We denken dat het belangrijk is om meer inzicht te krijgen in de impact die pesten heeft, zeker daar waar pesten discriminatie raakt. Want wanneer pesten feitelijk discriminatie is, is de vraag of er niet een verschil in aanpak moet komen voor de verschillende “typen” van pesten. Het doel van dit onderzoek is immers om tot een adequate aanpak te komen van pesten – voor alle kinderen en in alle vormen – om zo de impact op hun leven te verkleinen en hun ontwikkelingskansen te vergroten. Daarnaast beperken we ons bij dit onderzoek niet tot pestgedrag op school, maar kijken we ook naar pestgedrag in vrije tijdsbesteding, de online wereld en bij stageplaatsen.

Ons onderzoek is op **24 september 2021** geopend. Kinderen die gepest zijn of worden, kunnen tot en met **17 oktober 2021** een online [vragenlijst](#) invullen. Ook zullen we enkele kinderen benaderen voor een verdiepend interview. Meer informatie vind je op onze [website](#).

BIJLAGEN

BIJLAGE 1:

METHODOLOGISCHE UITEENZETTING “BUITEN SPEL. UITSLUITING VAN KINDEREN (H)ERKENNEN EN AANPAKKEN!”

SAMPLE

Voor de analyse van onze eigen klachtenregistratie hebben we gekeken naar de meldingen die in de afgelopen twee jaar (juni 2019–juni 2021) bij de Kinderombudsman zijn binnengekomen. Omdat in 2020 en 2021 zowel onderwijs, stage-instellingen als vrijetijds-organisaties zoals sportverenigingen te maken hebben gehad met lockdown-maatregelen als gevolg van COVID-19 – en dit mogelijk de meldingen beïnvloed kan hebben – hebben we het jaar 2019 ook meegenomen in de analyse. We hebben binnen deze periode gekeken naar meldingen die geregistreerd staan met het trefwoord “pesten” (n=119) of het trefwoord “discriminatie/uitsluiting” (n=16). Daarnaast hebben we nog gekeken naar de meldingen die geregistreerd zijn onder de sector “pesten en discriminatie (niet op school)” (n=9). Binnen deze 144 meldingen kwam een aantal zaken dubbel voor, bijvoorbeeld omdat ze zowel geregistreerd waren onder het trefwoord “pesten” als onder de sector “pesten en discriminatie (niet op school)”. Nadat deze dubbelingen er uit waren gehaald, hielden we een sample over van 133 meldingen die pesten/discriminatie/uitsluiting betroffen.

Van deze 133 meldingen konden 24 meldingen niet meegenomen worden in de analyse: een reden hiervoor is dat er weinig informatie was opgenomen in de melding (bijvoorbeeld doordat bij een terugbelverzoek er geen contact meer gelegd kon worden). Ook was er een aantal zaken die een ondersteuning of klacht waren van een eerder door de Kinderombudsman ingenomen standpunt ten aanzien van (zwarte) Piet of betrof de melding eigenlijk een klacht over passend onderwijs. Van de 133 meldingen zijn daarom uiteindelijk 109 meldingen (82%) inhoudelijk geanalyseerd.

Als mensen naar de Kinderombudsman bellen omdat ze een klacht of hulpvraag hebben, is dit meestal omdat zij op andere manieren al vast gelopen zijn in het vinden van een oplossing. Het gevolg hiervan is dat, in het geval van pesten, onze klachtenregistratie vooral meldingen omvat van de ernstiger en niet-opgeloste problemen. Dit geeft een zekere bias in onze sample.

Ook horen wij van de meeste zaken maar één kant van het verhaal, namelijk van degene die contact opneemt met de Kinderombudsman. In veel gevallen spreken wij niet de andere betrokkenen (zoals docenten of de pester), omdat er eerst andere stappen gezet moeten worden of andere organisaties de ouder of het kind verder kunnen helpen. Er is daarmee in veel gevallen geen sprake van hoor en wederhoor, wat ook een zekere bias kan geven in onze sample.

ANALYSE

Voor de inhoudelijke (kwantitatieve) analyse hebben we in eerste instantie alleen gekeken naar de omschrijving in het registratiesysteem. Deze omschrijving bevat over het algemeen voldoende informatie over de thematiek waar we naar keken. Als de omschrijving te weinig informatie gaf, hebben we het dossier geopend om op basis van de inhoud van het gehele dossier de inhoudelijke analyse te maken.

We hebben de meldingen in twee stappen geanalyseerd om antwoord te krijgen op de voor ons belangrijke vragen: (1) waarmee worden kinderen gepest, (2) welke vorm neemt het pesten aan en (3) welke problemen worden ervaren – door ouders en kinderen – in de aanpak van dit pestgedrag? Eerst hebben we gekeken naar vijf brede thema's die belangrijk waren voor de beantwoording van onze onderzoeksvragen. Daarna hebben we per thema gekeken welke sub-thema's daaruit te destilleren vielen. In statistische termen spreken we van deductief (vanuit thema's naar de inhoud kijken) en inductief (thema's ontleen aan de inhoud) analyseren. Een overzicht van de brede thema's en de daaraan gebonden sub-thema's zijn weergegeven in tabel 1 hieronder. In de tabel is ook terug te vinden hoe vaak het (sub-)thema terug is gevonden in de door ons geanalyseerde meldingen.

Niet alle meldingen omvatten alle thema's die belangrijk zijn voor de beantwoording van onze onderzoeksvraag. Ook kunnen meldingen op sub-thema's dubbel gecodeerd worden, zoals hieronder verder uiteen gezet. Om die reden tellen de aantallen uit de laatste kolom niet op tot het totaal aantal meldingen van 109. De aantallen refereren niet aan het aantal meldingen maar aan het aantal keer dat het (sub-) thema in de meldingen naar voren is gekomen.

Bij de analyse (en tabel) moeten twee punten opgemerkt worden:

1. Ten eerste, meldingen kunnen meerdere sub-thema's omvatten. Dit wil zeggen dat bij bijvoorbeeld het thema "Behandeling tegen pesten" zowel het sub-thema "gesprekken vertrouwenspersoon/IB" als "geen/weinig behandeling of actie" gecodeerd kunnen worden. Dit is bijvoorbeeld het geval als ouders en/of het gepeste kind wel gesprekken hebben gehad, maar het pestgedrag verder niet aangepakt is.

2. Ten tweede, in principe hebben we geprobeerd alle gecodeerde inhoud van de brede thema's te coderen met één van de sub-thema's. Daar waar iets maar éénmalig genoemd is, lukte dit niet. De aantallen achter de (bredere) thema's verwijzen naar dit soort verwijzingen. Bijvoorbeeld: bij "Oorzaak voor pesten" is een enkele keer genoemd dat de pester bredere onderliggende gedragsproblematiek had. Dit is voor de beantwoording van onze onderzoeksvraag niet relevant, omdat wij op zoek zijn naar de gronden of redenen waarover kinderen gepest worden (rood haar, huidskleur, gender, flaporen, etc.). Een dergelijke opmerking is daarom niet verder gecodeerd als een van de sub-thema's. Bij "Consequenties voor gepeste" is dit aantal relatief hoog omdat hier ook punten onder vallen die nog niet gebeurd zijn (ouders die overwegen hun kind naar een andere school te doen) of omdat onduidelijk is wat de consequenties precies zijn. Bijvoorbeeld als niet geëxpliciteerd is hoe het lijden onder het pesten bij kinderen tot uiting komt.

Tabel 1: Overzicht van de codering van de meldingen over pesten die bij de Kinderombudsman zijn binnengekomen (1-6-2019 tot 1-6-2021).

Thema	Sub-thema	Aantal
Oorzaak voor pesten		
	Eigen problematiek pester	3
	Overige gronden	4
	Discriminatiegronden	13
Vorm van pesten		
	Overige vormen	2
	Spugen/slaan/duwen	16
	Bedreiging of geweld	27
	Bejegening	28
	Ongelijke behandeling	4
Behandeling tegen pesten		
	Overig	7
	Leerplicht of politie	11
	Geen/weinig behandeling of actie	25
	Training/cursus voor gepeste	14
	Gesprekken pester en/of diens ouders	14
	Gesprekken vertrouwenspersoon/IB	10
	Gesprekken leerkracht/directie	36
Consequenties gepeste		
	Overig	17
	Slechtere leerprestaties	3
	Suïcidaliteit/suïcide gedachten	5
	Fysieke klachten	10
	Angst/somberheid	8
	Niet naar school/kamp willen	31
Probleem voor melding		
	Overig	2
	Contact/behandeling betrokken organisatie	34
	Niet zien/erkennen pesten	30
	Problemen pestprotocol	14

DE KINDEROMBUDSMAN

Postbus 93122
2509 AC Den Haag

0800-876 54 32
(maandag tot en met vrijdag van 12.00 tot 17.00 uur)

www.dekinderombudsman.nl

KINDEROMBUDSVROUW

Margrite Kalverboer

ONDERZOEKER(S)

Marit Hopman
Laura van den Heuvel
Lorelie Tummers
Geeta Harnam

24 september 2021
Rapportnummer: KOM005/2021